

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Parochialis könyvtárak. S Szabó József. — A konventi képviselők választása. Presbyteri János. — Lelkészválasztási tövényjavaslatunk. Técsy József. — Iskola ügy. A rajztanítás a középiskolában. Bosznay István. — Közügyeink. Nekrolog. Gáspár János. T — ö — től. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta.

Parochialis könyvtárak.

Dombi Lajos nagy lelkesedéssel próbál életet lehelni az egyházi könyvtárak eszméjébe, s a mint szép cikke végén az emelkedett felhívás elhangzik, szinte várni lehet, hogy megmozdulnak a parochiák csendjében ülő szolgák és legalább is erős felindulással jegyezzék ki szűk szobáikban a leendő bibliothéka helyét. — Gyönyörű gondolat ez, hát még az a boldog kép, mikor hangyaszorgalommal búvárkodhatik majd az a legutolsó faluban is, a kinek a közmondás szerint holtig kell tanulni. — Én is álmodoztam már róla, de én előttem, meg Dombi Lajos előtt hányan! Ő a Protestáns Közlönyt nevezi meg ez eszme apjának. Dönteni az apasági kérdésben nem tudok, de azt tudom, hogy régóta buzgó és előkelő harczosa ennek a Sárospataki Lapok szerkesztője. Ugy újévi cikkeiben, melyek szemlét tartanak a multban s irányt szoktak jelölni a jövőre, mindig föl-fölserkentgeti az aluvót: Hát nem látod, hogy elhagyja papjainkat a világ, mert azoknak sem alkalmuk, sem módjuk magukat tovább művelni? Eredj és plántáld be magadat a parochiákba! Még a zsinatra is elküldötte a megnyitáskor írt cikkében, hogy toborozzon ott híveket a papi sereg között.

Én is lelkesültem, s ajánlgattam is mindjárt, hogy ott lesz a meginduló Theologiai Lexicon méltó bevezetésül a parochialis könyvtárakhoz, de... ez az okvetetlenkedő de előmbbe tolakodott egy canonica visitatio alkalmával szerzett tapasztalatok alakjában.

Előre kell bocsátanom, hogy olyan helyén lakom e

szép hazának, a hol a költő szerint „bércz, völgy változnak gazdag ölében“. Ugy tudom pedig, hogy sok reformátusok által lakott ilyen része van Magyarországnak, és hogy az ilyen, sokszor szűk völgy mélyében alig tud meghúzódni egy-egy falucska. A tornyot, templomot kiteszik a legnagyobb dombra (az az igazi Sion hegye), alá pedig egy kis elterített lapályon felépítik a parochiát. Azt hinné az ember, hogy az a legszárazabb és legegészségesebb lakás. Ugy ám, de a mint szomorúan láttam, a nagy dombot nem hordhatják el a háta mögül, onnan minden hó és esővíz a parochia alá csorog, ház és domb közé a nap sugarai elvéve törnek be s szegény papnak ott bent mindene halomra penészedik. Hát hová tegyük ott a bibliothékát?

Egy másik faluban már nem lehetett dombra építeni, annál fogva a falu kellős közepére helyezték az Isten házat is, meg a parochiát is. Előtte pedig egy soha ki nem száradó tóban kuruttyolnak nyáron át kedvökre a békák. A paplak már egészen lesüllyedt, megyen le-le a nedves, nyirkos földbe. Az egész papcsalád beteges, halvány, mocsárlázzal és rheumatikus bajokkal telve, nincs bútor, a mit a nedvesség meg ne emésztene. Ugyan hol maradna ott meg a bibliothéka, mikor a pap az anyakönyveket is alig tudja megőrizni?

A harmadik faluban már a talaj végtelenül süppedékes. A parochia újabb keletű, a helyét szépen felföldelték, még sem ér semmit. A pap a legmélyebb sajnálkozással mutogatta a Ribáry Ferencz nagy világtörténetének tönkrement füzeteit, miket áldozatok árán tudott csak megszerezni.

Azt hiszem, ezek az esetek nem állanak elszigetelten, száz meg száz lehet ilyen az országban. Ott Nagyvárad körül is tudok egy falut, a hol tavaszi hóolvadáskor a kiáradt Körösből annyi jótétemény jut a parochiának is, hogy ablakából nemcsak horgászhat a pap, de akár bent is csolnakázhatnak. Ilyen mizériák vannak faluhelyeken, pedig

épen az exponáltabb községekben volna legnagyobb szükség a parochiális könyvtárakra, hogy a lelkész hasznosan töltve el idejét, lépést tartson a korrallal. Ma már a legkisebb városban is társas egyletek, kaszinók alakulnak, sőt könyvtárak is szerveződnek; így hát módjában van — ha akar is — a papnak magát művelni.

Hiába mondogatják azért Czikke, meg mások, hogy az egyház külső építésére fordítjuk erőnket, mert az is szükséges, omlatag templomban a prédikálás sem esik jól; rossz, nedves parochia tönkreteszi a pap egészségét, és lám, még önművelésének is útjában áll, mert még ha akarnánk sem lehet oda könyvtárt állítani.

Az a jó angol, a mi zsinati vendégünk, Matthews úr, leírván lapjában, a Quarterly Registerben zsinati benyomásait, azt a megszívlelésre méltó tanácsot adja nekünk, hogy legelső teendőnk legyen egy helyes pénzügyi rendszernek föltalálása az egyetemes egyházra nézve, szóval az egyház anyagi megszervezése. Majd ha ez meglesz, és változnak sok száz meg száz lelkészre nézve a mostani nyomorúságos lakásviszonyok, akkor aztán beállíthatjuk a jó, világos, tágas, száraz és egészséges parochiákba az egyházi könyvtárakat. Addig én nem tudom ajánlani, pedig Isten látja lelkemet, hogy nagyon szeretném.

Naprág.

S. Szabó József.

A konventi képviselők választása.

II.

A mi a konvent bírói funkciójából merített érvet illeti, azzal nem foglalkozom, mivel úgyis bőven és meggyőzőleg tárgyalja már maga az „Indokolás“. Hanem e helyett azt fogom vizsgálni, a mit szintén hangsúlyoznak: „hogy az egyházban minden organumnak a presbyteriumok szavazatából kell vennie mandátumát, mert a mely intézmény a presbyteri rendszernek nem organikus fejlődése, az mind abnormis intézmény“, „felerőszakolt intézmény“.

E nézetnek legutóbb dr. Heiszler úr adott kifejezést említett bírálatában. A különben higgadtan kritizáló úr, ez alkalommal politikai reflexiókra is engedi magát ragadtatni, és kikel monarchiánk dualismusa ellen, sőt a tiszántúli pártoskodásról is megemlékezik ezen politikai gondolatai közben. E ténnyel nem követem, mert nem függ össze tárggyammal, hanem csak konstatalok egy pár ténnyel, mint jellemző dolgot. Ugyanis: a presbyteri rendszer organikus fejlődéséről beszél, ez által a kanonikus kor normatív jellegét a minimálisra szállítja le. — Megbotránkozik a felett, hogy 7—9 egyházmegyét 6—4 leszavazott: nem tartja tehát szükségesnek a gyülekezetek számlálását. Az ő, normatív korszakra hivatkozással azt állítja, hogy a presbyterium az egyháztagot a közigazgatás minden ágában képviseli; de nem jut eszébe, hogy ezt igazolja be a normatív korszakból, pedig nagy szükség volna rá. A presbyteriumról előbb „körömszakadtáig“ bizonyította, hogy az a szentlélek munkája az egyházban, utóbb azt a közrend, a társadalom életető lelke által kívánt szükségletnek tartja stb. De eltekintve

e gyarlóságoktól, melyek nem csak a „philosophiailag nem képzett“ elméken esnek meg, magára a dologra térek át.

Elsőben is nem restellem bevallani, hogy nézetem szerint az egyház külső szervezetét a világi társadalom köreire is tartozó törvények szabályozzák és kötelezik; arra tehát, hogy az egyházat a világtól mi reconstruáljuk: szükség immár nincs.

Az egyházközség a polgári község mintájára keletkezett úgy a zsidó, mint a pogány keresztyéneknél. A presbyterialis systema a zsidó vének rendszerének felel meg részben, részben pedig az athenaei *ἐκκλησία*-nak. Az egyház későbbi fejlődésében is magán viseli annak a nyomát, hogy monarchiában élt, épen úgy, mint a Kálvin református respublicája a genfi alkotmány nyomait.

A földön az egyház szervezete ma, ott a hol, úgy, a hogy van, mindig fejlődés, haladás eredménye. Ilyen a mi nemzeti egyházunké is: ez is magán hordja a körülmények nyomait, ez is részben a világi társadalom mintájára van alkotva! És ha most valaki elibem áll és azt kérdi, a mit dr. Heiszler úr: „de hol van erre akár írástani, akár egyháztani alap?“ én is csak kérdéssel felelek. Hol van akár írástani, akár egyháztani alap arra, hogy az egyes egyházközségek ne egyesüljenek, vagy egyesüljenek egy nagyobb, egy felsőbb körbe? Hol van arra, hogy a presbyteriumok képviseljék az egyháztagokat „a közigazgatás minden ágában“? Hol van arra, hogy a gyülekezetben csak diplomával ellátott emberek hirdethetik az Isten ígétjét? Hol van arra, hogy a hívőknek semmi közük egyházuk tanítójának választásához? hogy egyházmegyénk és egyházkerületünk minden tisztviselőinek választásából ki legyenek zárva? . . . És még több kérdést is tudnék feltenni feleletül, a melyek mind azt mutatják, hogy a kanonikus kor épen nem lehet mai egyházszervezetünknek az ideálja, sőt még normatív alapja sem. Az ő egyházban minden egyházközségi ténykedés a hívek közvetlen megbízásán alapult, ma pedig alig-alig valami.

Ezért gyenge theologiai képzettségem dacára bátran merem mondani, hogy a kanonikus kor presbyteriuma és a mai presbyterium között óriási a különbség. Az ő tisztök legfőbbképen az ígehirdetés, a jó erkölcsökre felügyelet volt. Ha alkalmatlanok voltak a tanításra, mint küldöttek működtek, egyik vagy másik egyházzal közlendő dolgok elhordásában. — A kanonikus kor presbyterei semmiesetre se kormányzói voltak az egyháznak, hanem inkább szolgálói, mint fejei. Az egyháznak jogait kifelé más gyülekezetekhez nem gyakorolhatták, mert közöttük ilyen viszony nem is volt. A kiküldött presbyterek küldöncei és nem képviselői voltak az egyháznak, sőt ha képviselői lettek volna is, inkább a gyülekezetnek, mint a presbyteriumok képviselői. Nem szorították félre a közügyek intézésében a többi egyháztagokat, nem voltak majdnem kizárólagos kezelői az egyházjogoknak, mint a mi presbyteriumaink ma is, és voltak főleg a debreczeni zsinat előtt, míg az egyházközségi gyűlés rendezve nem lett. Bár így is csekélység a község joga a presbyteriuméhoz képest, és ha a presbyteriumainkat isteni eredet nimbusával vesszük körül, a helyett, hogy egyszerű képviselőknek, a gyülekezet organumainak, az athenaei *ἐκκλησία* forma szervezetnek tekintenők, bizony-bizony csak a név azonossága után indulunk el jórésztben.

Arra, hogy egy nagyobb szervezetben mi legyen a presbyterium szerepe, meddig tarthat közvetlen befolyása: az ő egyház presbyteriumáról képet venni nem lehet, mert olyan felsőbb, tágabb szervezet nem volt. Azt sem mondhatjuk, hogy

úgy lett volna, ha ott is nagyobb egyesülései vannak az egyházközségeknek; hiszen ez oda menne ki, mintha valaki azt magyarázná, hogy mi lett volna akkor, ha Napoleon megnyeri a waterlooi csatát.

De menjünk odább egy lépéssel. Vajjon csakugyan nem a presbyteriumokból veszi-e eredetét a konventi tag megbízatása? Vajjon nem épen megbízottjai-e az egyházkerületek által választott képviselők is a presbyteriumoknak?

Figyelemreméltó az 1873-iki konventi szervezetről szóló szakasz 3-ik pontja, mely indokolja azt, hogy miért választásának a képviselők a kerületi gyűléseken. Az indokolás teljesen helyes és elfogadható, mivel azt mondja, hogy a kerületi közgyűlések különben is képviseleti alapon állanak. A ki tehát már egyházkerületi gyűlési tag, az már okvetlen a gyülekezetek megbízásából bírja mandátumát, és bajos még csak elképzelni is, hogy a gyülekezetek olyan képviselőt választanának, ki egyúttal nem tagja az egyházker. közgyűlésnek is.

De feltéve, hogy csakugyan van gyülekezet, mely azt vélné, hogy valaki méltó tagja az egyházkerületnek, de nem az a konventnek, vajjon tudná-e más emberek előtt igazolni e vélekedését. Avagy ha épen ugyanolyan képviselőt választana a konventre bizonyos számú gyülekezetek köre, a ki már tagja az egyházkerületi közgyűlésnek is, mennyivel volna áldásosabb működése. A ki egyházkerületi gyűlés tag, az már a gyülekezet mandatáriusa, így tehát teljesen tárgyaltalan az afféle ellenvetés, hogy a presbyteriumok jogainak csonkításával, „de nobis, sine nobis“ módjára alkottatnék meg a konvent.

Igazán megfoghatatlan volna a támadás, ha bele nem kevernének a dologba egy csomó félrecsavart „írástani és egyháztani“ felfogást, politikát, emberi hiúságot és ellenmondási viszketeteget.

Az az u. n. „fokozatos képviseltetés“ a legtisztábban tünteti fel a dolog valódi lényegét, magyarázatát és a vitás pontok megfejtését. Előadtam már ezt előbbi röpiratomban is, de mert nagy súlyt fektetek rá, ismételni fogom.

Az egyháztagek az emberi természetnél (azaz isteni törvénynél) fogva, az őskeresztyének mintájára egyházközségek alkotnak. Gondoskodnak benne az Isten ígéje hirdetéséről, a jó erkölsről és a társulat megkívánta anyagi dolgok jó rendjéről; szabad választás útján organumokká teszik az u. n. presbyteriumot, melyet egyúttal a kifelé képviseléssel is megbíznak. Több egyházközség alkot egy egyházmegyét közigazgatás, kormányzás, rendtartás céljából (de ezt már nem az őskeresztyének mintájára). Több egyházmegye közigazgatás, kormányzás és rendtartás céljából alkot egy egyházkerületet. Az összes kerületek ugyanazon célból alkotják a nemzeti egyházat, melynek e célra szolgáló szerve a konvent. A két középső hatóság élére elnököket választanak a gyülekezet megbízottjai, vulgo: presbyterek. A kik tehát a gyülekezetnek képviselői, akárhol jelenjenek is meg hivatalból, mint „esperesek“, „püspökök“ és „gondnokok“, a hol és a mikor hivatalból tagok az egyházhatósági organumban, ott és akkor ők kizárólag a gyülekezetek megbízottjai, képviselői. Így tehát az egyházmegyei, az egyházkerületi és konventi gyűlésekben is. De mert minden felsőbb hatóság alsóbb hatóságok egyesülete, szükséges, hogy a gyülekezetek képviselőin kívül (azaz a hivatalból tagokon kívül) a hatóságnak, mint ilyennek, képviselői is benne legyenek. Ezért a hatóságok önkebelökből, önmaguk választják képviselőiket a felsőbb hatóságba (lásd a budai

zs. 21. pont a konventről). Mert feltétlenül igaz az, hogy a ki képviseltetik, annak kell megbízni a képviselőt.

No most: az egyházkerületen a gyülekezeteket képviseli az esperes és egyházmegyei gondnok, kik a gyülekezetektől nyerik a megbízást és így összekötik a harmadfokú hatóságot az első fokúval; az egyházmegyét pedig az egyházmegyei hatóság organuma, azaz a közgyűlés által választott képviselők; az egytetemes konventen a gyülekezeteket összekötik az egytetemes egyházzal, képviselőik a püspökök és főgondnokok, az alsóbb fokú alkotó hatóságokat pedig képviselik azoknak önmaguk által választott és megbízott képviselői.

Igy minden fokon képviselve vannak a gyülekezetek és képviselve alsóbb hatóságuk. Hogy ez a világi társadalomból van konstruálva, az lehet; de ha a lényeg örökigazság, akkor mit ütközik meg azon valaki, hogy a társulatok lényege az egyházi társulatban is visszatükrözi magát. Azért meg épen bajos lenne bárkit is felelőssé tenni, hogy nem tudjuk nemzeti egyházunkat a kanonikus kor őskeresztyén normalis keptafájára húzni, hanem e helyett meg kell elégedni az „örökigaz“ eszmék követelményeinek betartásával.

Mióta konvent van és azon a superintendensek és főkurátorokon kívül nincs képviselő: ez mindig így volt az utolsó 10 évet kivéve; ekkor tértek el ettől némely kerületek, a kétértelmű törvény különböző magyarázata folytán.

Pedig csakis a törvényjavaslat, meg a régi törvény és gyakorlat felfogása logikus. Az írással és egyháztannal épen nem ellenkezik. Sőt azt is megjegyezhetem, hogy pl. a hollandi egyházban is ez a gyakorlat él, avval a különbséggel, hogy hiányzik a gyülekezetek hivatalból való képviseltetése.

A javaslatot a konventi képviselők választása módjára nézve feltétlenül elfogadandónak vélem.*)

Presbyteri János.

Lelkészválasztási törvényjavaslatunk.

Átlapozgatván a konventi törvényjavaslatot, szemembe ötlött különösen a többek között a 185. §. azon pontja, mely ezt mondja: „A minősítő évek mindig a második képesítő vizsgálat teljes és sikeres befejeztétől számítatnak“.

Szem előtt tartva azt, hogy e zsinatnak fő célja és törekvése az, hogy a multban tapasztalt hiányokat helyre hozza, a sok kellemetlenséget támasztott törvénypontokat korrigálja, szóval a 10 év alatt felmerült sok panaszt, békételenséget és elégtelenséget lehetőleg megszüntesse: mondom, szem előtt tartva ezeket, kívánok most a fent említett §-ra reflektálva, néhány észrevételt koczkatatni azon reményben, miszerint találkozni fognak olyanok, kik szerény véleményemet helyessé fogadják.

Azt mondja tehát a konventi törvényjavaslat fent említett §-a, hogy: „A minősítő évek mindig a második képesítő vizsgálat teljes és sikeres befejeztétől számítatnak“. Hiszen akkor mondja ki a zsinat, hogy a theologiai tanfolyam nem 4, hanem 5 esztendő. Mert ha az I-ső és II-ik vizsga letvése között segédlelészi

*) Most együtt ülő zsinatunk f. hó 11-én tartott ülésén 68 szavazattal 35 ellen csakugyan a javaslat mellett foglalt állást, vagyis kimondta, hogy a konventi képviselőket ezentúl az egyházker. közgyűlések választják. Szerk.

minőségben eltöltött szolgálati évek, a rendes lelkészi állomásokra való pályázások alkalmával nem számíttatnak be, holott az ilyen — kivált nagyobb egyházakban, városokban, mint pl. Debreczen, Hód-Mező-Vásárhely, Gyula, Békés, Nagy-Várad, Nagy-Szalonta stb. — segédlelkészi szolgálatban eltöltött évek alatt szerzik meg a legbővebb tapasztalatokat és a legnagyobb gyakorlati jártasságot a segédlelkészek, a különféle papi funktiók mikénti teljesítésére nézve: akkor miért bocsátatnak ki s hatalmaztatnak fel az első vizsga letévése után azonnal a segédlelkészek, az összes lelkészi teendők végezésére, épen úgy, mint bármelyik rendes lelkész, ha ezen minőségben eltöltött szolgálati idejük, a pályázásnál figyelmen kívül hagyatik? Mert meggyőződésből, sőt tapasztalásból állíthatom és mondom, hogy pl. a legtöbb III. és IV-ed osztályú egyházakban — melyek nagyrészen falukban és nem városokban vannak — 10, mondjuk 15 év alatt sem végez annyi és oly sokféle papi teendőt az illető rendes lelkész, mint pl. az első osztályú városi, nagy egyházakban, az ott működő segédlelkész egy év leforgása alatt.

És mégis az ilyen szolgálatban eltelt évek az illetők életében — mint lábnyom a sivatag pusztáiban — nyom nélkül enyészszenek el, jutalmazatlanul maradjanak?

Nem! Ez méltánytalanság, ez igazságtalanság volna, mely még jobban elkedvetlenítené e szép és valóban magasztos pályától, az arra máskülönben örömmel lépőket. Hiszen a lelkészi pálya gyakorlati pálya, melyre ha valaki már egyszer a képesítő oklevelet megszerezte, többé nem annyira az abban foglalt különféle elméleti tantárgyakból nyert érdemjegyeket, hanem sokkal inkább a gyakorlati életben szerzett ismereteket, az administratív képességet, — melyeket a szolgálati bizonyítványok igazolnak, — kell mérlegelni.

Hát miért nem mondotta ki a 10 évvel ezelőtt tartott debreczeni zsinat, hogy a szolgálati idő csak a II-ik vizsga letételétől számíttatik, és miért nem mondotta ki azt is, hogy az I-ső vizsga letévése után, a theologiát végzett ifjak egy év múlva köteleztetnek a II-ik vizsga letételére is?

Megjegyezni kívánom még azt is, hogy biztos tudomásom szerint olyanok is vannak, kik — ha mulasztásról lehet szó — nem annyira a saját hanyagságuk, mint inkább véletlenül közbejött betegség, vagy épen az olyan nagyobb egyházakban, melyeneket fentebb említettem volt, — a nagyszámú lelkészi teendők lelkiismeretes végezése miatt voltak akadályozva a készülésben, a vizsgatételben.

Mint hogy tehát a 185-ik §, melyszerint a szolgálati idő csak a II-ik vizsga letévéstől számíttatik, nemesak az ezután végzendők éveiből szakít ki egyet, hanem azokéból is, kik az elmúlt 10 év alatt az I-ső és II-ik vizsga letévése között 2, esetleg 3 évet töltöttek el segédlelkészi minőségben: az én szerény véleményem és forró óhajlásom szerint akként lenne módosítandó a zsinat által, miszerint az I-ső és II-ik vizsga letévése között eltöltött szolgálati évek is — mint az már ezen lap mult évben megjelent egyik számában javasoltatott — számíttassanak be rendes szolgálati évekül olyformán, hogy minden ilyen minőségben eltöltött két év egy-nek és egy év fél évnek vétessék: mely esetben némileg elégtétel nyujtatnék a 2 vizsga között eltöltött szolgálataikért az illetőknek.

Ezeket tartottam szükségesnek és alkalomszerűnek a zsinati tagoknak becses figyelmébe ajánlani.

Técsy József,

kajántói ev. ref. lelkész.

Iskolaügy.

A rajztanítás a középiskolában.

A rajzot, mint rendkívüli tárgyat, már jó ideje tanítják a gymnasiumokban is. Azonban sokáig úgy vélekedtek felőle, hogy nem árt senkinek, ha rajzolni tud, de meg is lehet nélküle. Ha valaki rajzolni nem tanult és nem tudott, nem bánkodott felette. Ez az oka, hogy a rajztanítás csak tengődött, s a rajz, mint tantárgy, soha komolyan számba nem jött. Fájdalom, felekezeti iskoláink még jobban elmaradtak e téren, mint egyéb intézetek. Csak pár éve annak, hogy a rajz, mint rendes tantárgy, végre elfoglalta helyét, mely méltán megilleti. Ez új felfogástól református tanintézeteink sem zárkózhattak el, mert intező köreink belátták, hogy az eddig járt út nem volt helyes. Ma már minden iskolánk törekszik arra, hogy mint egyebekben, úgy ebben se maradjon el a kortól, sőt megtartsa azt a helyet, melyet a protestáns tanügy és iskola már pár századon keresztül kivívott és megtartott magának.

Ha meggondoljuk, hogy a rajz mily fontos ma már a legtöbb életpályán, csodálkozunk kell a felett, hogy ily lassan tudott magának tért hódítani. Ennek oka jórészt abban is keresendő, hogy festőművészetünk is alig pár tized előtt kezdődött. Művészeti viszonyaink még erős fejlődésben vannak, s csak most kezdenek virágozni. Annyi áll, hogy a festészet, az ő magas niveauján, nagyon fontos szerepet visz, fejlesztve és finomítva az ízlést, de az is áll, hogy már finomult és tisztult ízlés szükséges ahhoz, hogy a művészi productumokat élvezni, értéküket igazán becsülni és bámulni tudjuk.

Egy más és talán még fontosabb ok az is, hogy tán voltak nagyon sokan, kik tanultak volna rajzolni kedvvel, hivattásszerűleg is, de nem akadt elég ember, ki tanítsa és helyes úton előrevezesse őket. Ezen a bajon már segítve van a törvényhozás intézkedése folytán. Több mint 10 éve áll fenn szakiskola olyanok részére, kik magukat e téren kiképezni óhajtják.

S megszűnt a harmadik akadály is. A rajz, mint tantárgy elfoglalta az őt megillető helyet, s a most megindult mozgalom, mely egységes középiskolát akar és létesít, még nagyobb tért biztosít majd számára.

Miért oly fontos a rajztanítás? Több okból. Fontos azért, mert oly technikai ügyességre tanít, melynek nagyon sok pályán vehetjük hasznát. De ha a hasznosság elvétől eltekintünk is, nem szükséges-e formaérzékünk gyarapítása, melylyel együtt jár szépérzékünk fejlődése is? Nem fontos-e, hogy a tanuló ifjúság ízlése annyira tisztuljon, hogy élvezetet találjon a festőművészet termékeinek szemlélésében? Vajjon nem akkor halad-e majd művészetünk nagy léptekkel, ha általános lesz az érdeklődés iránta népünk intelligens és kevésbé művelt osztályaiban?

A mit nem ismerünk, nem vágyunk rá. Ez régi igazság. Ha rajzolni nem tanítanánk az ifjúságot, nagy szellemi élvezettől fosztanók meg azokat, kik valószínűleg gyönyörrel fordultak volna e szép dolgok felé, míg most közönyvel haladnak el mellettök. Sőt útját vágják a művészet fejlődésének is, mert ez csak ott található és juthat kifejlődésre, hol megvan a finomult ízlés, mely őt megértse.

Szép érzékünk fejlesztése nagyon fontos. Mindent el kell követnünk, hogy azok, kiket rajzolni tanítunk, tanuljanak

meg gyönyörködni abban, a mit a művészet létrehoz. E mellett lássák meg a természetben, lássák meg és élvezzék a szépet mindenütt; itt a formai szépet értem, mert a többit megismertetni és megkedveltetni más feladat. S ha ez a tanárnak sikerül, igen figyelemreméltó munkát végez, melyet kicsinyelni nem lehet és nem szabad. Mert nemcsak azok végeznek nagy munkát, kik világraszóló remekműveket alkotnak, hanem azok is, kik az ifjúságot vezetik, tanítják, ízlését finomítják, hogy amazok munkáiban gyönyörködjenek. A munkásság kétféle, a hatás kölesönös.

Debreczen.

Bosznay István.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

Nekrológ.

Gáspár János 1816—1892.

Gyermekeinknek százezrei, sőt milliói tartották s vallják maig legkedvesebb könyvüknek a „Gáspárt“. E néven ismerik népiskoláinkban a hatalmas verseny daczára mindeddig fölül nem mult derék olvasókönyvet. Mint hajdan az „Orbis Pictus“, majd meg a „Kis Tükör“, olyan általánosan elterjedt és kedvelt a Gáspár János olvasókönyve.

A zajos gyermek-ajkáról soká-soká nem fog még az irodalom- és művelődéstörténet eszöndes foliánsai közé vonulni vissza az az érdekes név; de ünnepezt viselője immár örök nyugalomba vonult: a 76 éves kora daczára üde arcú, dús hajzatú, tüzes szemű, fürgé járású, munkagyőző kedves öreg „Gáspár bácsi“ hirtelenül, váratlanul elhunyt, f. hó 6-án, Nagy-Enyeden, hol áldásos élete legnagyobb részét töltötte, — a hol tanult, a hol tanított, és a hol közel egy negyedszázadon át kormányozta az állami felügyelet böles gyakorlásával a népnevelésügyet.

Több mint félszázados nevelő pálya halmozta magásra Gáspár János érdemeit. Nevelő, tanár, képezdei igazgató és kir. tanfelügyelő volt e hosszú idő alatt: egyaránt kitűnő volt mindegyik munkakörében.

Főműve, az „Olvasókönyv“ mellett még két irodalmi munkája dicsékedhetik állandó belbecse mellett az úttörés érdemével. Egyik a „Csemegek“ című gyermek-olvasókönyv, örökifjú ősapja a magyar gyermekirodalomnak. Másik az erdélyi ref. egyházkerületnek ma is érvényben levő népiskolai részletes tanterve és iskolai rendtartása, a mely sok tekintetben méltó volna szélesb körökben ismertetésre és alkalmazásra.

Kálvinista, szigorú presbyterianus volt. Egyházát nagyon szerette, kormány szervezetét féltékenyen őrizte. Ez a szilárd elvi álláspont agg korában fiatalos hévvel küzdő munkás tagjává tette az egyházkerületi ellenzéknek; a mely állásfoglalása viszont azt eredményezte, hogy az uralkodó többség az utóbbi választásnál kihagyta őt, egyházának méltó díszét, a zsinati képviselők sorából, miként mellőzte Erdély másik két legkiválóbb tanfőfiát, Felméri Lajost és dr. Kovács Ödönt. A hátlanság a legönzetlenebb lelket is sebzi, Gáspárnak igen zo-

kon esett az a méltatlanság. Bántotta az is, hogy a teljes munkaerejében levő agg tanfelügyelőnek a nyugdíjaztatásért folyamodást ajánlották; nyugalomba vonult . . . papíron, de tényleg haláláig ő vezette nehéz tankerületének, Alsó-Fehérmegyének népoktatási adminisztrációját. Csak tavasszal készült kiköltözni maros-csúcsi birtokára, hol mintagazdaságot s különösen híres nagy gyümölcsöst teremtett az ő minden téren lankadatlan munkássága. A Gondviselés hamarabb rendelte őt Maros-Csúcs kies völgyébe: f. hó 8-án oda vitte örök nyugalomra elhunyt patriarcháját a gyászoló család.

Egész ember volt, mint családfő, egyházának vezérfőfia, a tanításnak nagy mestere, mint tankönyv-író, tanfelügyelő és mint pályatársainak böles Nestora. Tanítói és kartársai rajongó szeretettel vették körül, és ő e ragaszkodást gazdagon megjutalmazta azzal, hogy tapasztalatait, módszereit, tudását és bölcsességét, mint a vető a magot, bőségesen hintegette áhíthatos környezőinek lelkökbe. Keljenek ki e jó magvak és teremjenek közművelődésünk és protestáns hitéletünk javára „némely százannyit, némely hatvanannyit, némely pedig harminczannyit!“

A bánatba borult család következő gyászjelentéssel tudatta Gáspár János halálát: „Ifj. Gáspár János alsó-fehérmegyei első aljegyző: Katalin, özv. Lőte Lajosné és gyermekei: Vilma, Piroska, Melinda, Pál, Lajos és Zoltán; Piroska és férje Adler Sándor ny. m. kir. honvédeztredes és gyermekei: Piroska és Tibor; Jolán és férje dr. Farnos Dezső tanár és gyermekei: Dezső, Lili és János, mint gyermekek és unokák; az elhunyt testvérei: Gáspár Albert ref. lelkész és családja, Gáspár Karolina, özvegy Szentgyörgyi Mózesné; — az elhunyt sógorának, néh. Vajda Simonnak gyermekei: Dániel és neje; Lajos es. és kir. százados; Ilona és férje dr. Szász Károly országos képviselő; — sógora, Benkő Elek és gyermekei: Ilona, Ákos és Kálmán, valamint a többi rokonok mély fájdalommal tudatják a forrón szeretett atya, nagytya, testvér és rokon, id. Gáspár Jánosnak, kir. tanácsos, nyugalmazott kir. tanfelügyelőnek, a nagyenyedi Bethlen kollégium volt tanárának, a nagyenyedi ev. ref. egyház főgondnokának, Alsó-Fehérvármegye törvényhatósági és Nagyenyed város képviselőtestületi tagjának stb. folyó hó 6-án délelőtt 10 és egyegyed órakor élete 76-ik évében rohamos tüdőlob következtében történt gyászos elhunytát. Halálával egy hosszú élet ért véget, melynek ő minden percét övéinek és a köznek boldogítására szentel. Félszázadnál tovább terjedő időn keresztül buzgólkodott és munkált szakadatlanul a magyar nemzeti népnevelés érdekében, mint a legelső úttörők egyike és a megfutott hosszú pályán a jóknak és igazaknak tisztelete kísérte mindvégig; maga pedig szeplőtlenül tiszta jellemnek, szeretetet sugárzó, jóságos léleknek nyomait hagyta maga után mindenütt. Kötelességeit családja és nemzete iránt mintaszerű hűséggel leróva hajtotta fejét a halál álmára. Hült tetemei f. hó 8-án délután 2 és fél órakor a halottas háznál mondott rövid ima után, az ev. ref. templomban tartandó gyászszertartás végeztével Maros-Csúcsra fognak szállíttatni s ott a családi sírkertben örök nyugalomra elhelyeztetni. Béke poraira! Áldás emlékére! Nagy-Enyed, 1892. márcz. 6.“

T— — ő.

Irodalom.

Észrevételek Dávidházy János „A lelképásztor teendői a presbyteriumban és az egyházi vagyoni ügyéhez tartozó nyomtatványok kezelése körül” cz. könyvének ismertetésére.

(Folytatás.)

A lerovásnál a „pénzül búza, árpa” nem állhat meg, mert ott nem szabad más címeknek lenni, mint a tartozási oldalon. Ebben igaza volna az ismertetőnek akkor, ha az egyháztagnak a fizetést nem teljesítenék — az egyház által eleve meghatározott — pénzürtékben is, de mivel nagyon sok egyházban megtörténik ez, s mivel az adóbeszedési naplóba a fizetést az igazságnak megfelelőleg így kell bevezetnie a gondnoknak, s mivel a főkönyv emez oldala, az ismertető szerint is a naplónak szigorú ellenőre: nagyon természetes dolog, hogy ama rovatoknak a főkönyvben is szerepelni kell. S nem okoz az semmi zavart a lezárásnál sem, mert a jegyzet rovatban mindig ki lehet tüntetni az egyesek neve után, hogy pénzül fizettetett pl. 22 klg. búza vagy 18 klg. árpa; a végösszeznél aztán összeadtván a természetben és pénzül fizetett termény, a hátrálékban maradottal együtt mutatja a tartozás összegét.

Van ugyan egy mód ama rovatok kiküszöbölésére, de az sokkal nehezebb s nagyobb helyen nem alkalmazható, nevezetesen mind az adófőkönyvbe, mind a befizetési naplóba bevezetettik a termény — ha pénzül fizettetett is — természetben fizetett gyanánt; de mivel nem terményt, hanem pénzt vett fel az adószedő, ugyanakkor gondnoki naplójának bevételi rovatába beírja ezt: „pénzül fizettetvén 10 klg. tengeri, bevétel = 50 kr”; s a kiadási rovatba: „pénzül fizettetvén 10 klg. tengeri, kiadás = 10 klg. tengeri”. Más szavakkal a pénzül fizetett termény természetben befizetett s pénzért eladott terménynek vétetik. Én kis helyen ez utóbbi módot jobban ajánlom, de persze csak a lelkész által ellenőrizve. Szó sincs róla, hogy mindenképen több bajjal jár a pénzül fizetés, de azért azt kiküszöbölni nem lehet.

De maga is azt mondja az ismertető, hogy a bevételeket illető helyeikre a napló számolja el; s azt hiszem, hogy emez illetékes hely ide vonatkozólag nem lehet más, mint épen az adófőkönyv, és ha a főkönyvben nincs meg a naplóban feltalálható „pénzül fizetett” rovat, az elszámolás pontos nem lehet, mert a napló végösszege, a főkönyvben levő fizetések végösszegevel pontról-pontra nem egyezhetik; már pedig a napló és főkönyv végösszegeiben teljesen egyező egyházi adó bevétel vezetendő át a számadásba. Ugy hogy a főkönyvben kimutatott befizetéseknek alapja a napló, a számadásban kimutatott befizetéseknek közvetlenül alapja a főkönyv, közvetve pedig az adószedési napló. Hogy ez így van, arra nézve a főkönyv és számadás vizsgálattal foglalkozók bárkinek felvilágosítást nyújthatnak.

Az ismertetett műben a hátrálékok nem egy főcím alatt csoportosítva vannak kitüntetve, mit az ismertető szintén kifogásol. Mindenesetre az a kérdés, hogy a hátrányoknak kimutatása, vagy pedig azoknak az új könyvbe átvezetése-e a nehezebb? Az, ki ez utóbbi felfogást tartja, helyesen cselekszik, ha az ismertető álláspontját fogadja el; de ki a hátrányok kimutatását tartja nehezebbnek, az tartsa meg a könyv rovatait, hol a hátrálékok a befizetések után nyomban következnek.

Az összeadást jelképező vonal az adófőkönyvhöz adott mintában nyomdahiba folytán maradt el, ugyanazért pótlendő, de a csínosság szempontjából az összegezés alatti vonal sem felesleges.

A lapoknak külön-külön összegezését sem ajánlja az ismertető, hanem e helyett az átvitelt (s áthozatot kívánja használtatni. Erre nézve megjegyzem, hogy a községeknél használatban levő adófőkönyvek (főtabella) is mindig oldalankint összegeztetnek, már pedig ha helyesebb volna az ismertető által ajánlott mód, ott — az adóügyek régiebb idő óta rendezve lévén — kétségkívül régen életbe léptették volna. De hogy mennyire nem ajánlatos azon eljárás, arra nézve a könyv mintájának s az ő általa ajánlott mintának egyszeri megtekintése bárkit meggyőzhet. Szerinte ugyanis a lapok alján szükséges volna először összegezés, azután (az összes tartozás rovat hiányozván) kiegyenlítés, úgy hogy lenne a lap alján három összeg, s kérdelem, hogy nem nehezíti-e ez meg a főkönyvkészítő munkáját, midőn mindig az utolsó harmadik összeget kell átvinnie? — holott mindenütt, hol az átvitel és áthozat használtatik, az átvitel összege a végösszeg szokott lenni. De eltekintve ettől, a könyv mintája szerint minden oldal egy olyan bevégzett egész, melynek számadatai a helyes munkát — minden kiegyenlítő magyarázat nélkül — kétségen kívülé teszik. S mivel a lapösszegeknek a könyv végén újból leírása épen az egész munka helyességének kitüntetése végett történik, ez elég ok arra, hogy a dolgozó, a különben sem nagy fáradságot igénylő munkát szívesen elvégezze. A laponként való kiegyenlítést a könyvre vezetni teljesen felesleges, sőt zavart okozó munka, mert minden egyes rovat alatt csakis az azon rovatban bejegyzett tételek összegének szabad állani, az ismertető pedig más rovatok összegét is oda hozná.

Az egyházi adókönyv mintája az ismertető ajánlata szerint jobb volna, mert minden évnek egy lapot szentel; hanem azt sem szabad feledni, hogy az adókönyv előállítása pénzbe kerül s a hívek az arra adott krajezárokat rendesen nagyon nehezen fizetik. Ez magyarázza meg már az ismertetett könyvben adott adókönyvecske alakját. Ez több évre elegendő, s egy-egy rovatba, vagy mondjuk, kettőbe az évi fizetés — ha több részletben történnék is — könnyen bevezethető.

Az egyházi adószedési naplóra vonatkozólag mondottakat mindenben szívesen aláírom, annyival inkább, mert emez állítás: „a könyvek lezárásnál úgy a főkönyvben, mint a naplóban a megfelelő rovatok végösszegeinek teljesen egyezni kell”, — fentebb a pénzül fizetett terményre vonatkozólag általam mondottaknak helyes voltát teljesen megerősíti. A házsám helyett az adófőkönyvi számnak beírása könnyen teljesíthető, különösen ott, a hol az adókönyvecskére nem csak a házsám, mely multhatatlanul szükséges, hanem az adófőkönyvi szám is rá van vezetve. Ámbár a házsám használása onnan magyarázható meg, hogy azt minden fizető tudja, s megtörténhetik, hogy a körülmények közbejárásáért miatt az adófőkönyvben a fizető neve a fizetés alkalmával ki nem kereshető s így annak száma be sem vezethető, hanem azért a házsám kellő útbaigazítással szolgál.

Vértés.

Szücs László.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Dr. Török József ötven éves tudori jubileuma. Debreczeni főiskolánk tanárkarai f. hó 14-én tartott közös gyűléséről a következő jegyzőkönyv vétetett föl. „Elnöklő akadémiai igazgató előterjeszti, hogy Dr. Török József kir. tanácsos és akadémiai tag doctorrá avatásának ötvenedik évfordulóját a debreczeni orvos és gyógyszerész egyesület márcz. 17-én d. u. 5 órakor tartandó rendkívüli gyűléssel s ezt követő társas vacsorával fogja megünnepelni; s hogy az említett egyesület febr. 19-én tartott választmányi gyűlése erre az ünnepélyre főiskolánk összes tanárkarát meghívta. Elnök lehetetlennek tartotta, hogy tanárkarunk ezt az alkalmat tudomásul ne vegye s meg ne ragadja őszinte collegialis érzelmeinek, tiszteletének, elismerésének s szíves jókívánatainak kifejezésére azzal a kartársal szemben, a kit szinte félszázados buzgó tanári működés kapcsol főiskolánkhoz; jelen gyűlésünket tehát csakis azért hívta össze, hogy az orvos és gyógyszerész-egyesület átíratát előterjeszse s alkalmat nyujtsion tanárkarunknak megállapítani a módozatot, miként szándékszik a tisztelgők és ünneplők sorába bévegyülni. — A tanárkarok közös gyűlése örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy oda sorakozzék az ögg tudós ünneplői közé; hogy visszatekintvén arra a fél-zázados odaadó tanári, orvosi s irodalmi működésre, melyet a Gondviselésnek kiváló kegye juttatott kartársunknak osztályrészeül, tisztelettel hajoljon meg az előtt, a ki már ifjúságának alapos szakképzettségével, tudományszomjával, elmetermékeivel buzgón fáradozott földeríteni hazánkban a természettudományok hajnalát, előkészíteni napjok támadását, és a ki ma is, — bárha félszázados önzetlen, fáradhatlan munkássága közben ősz hajfürtök ültek a fejére, — ifjonti, lankadást nem ösmerő lelkesedéssel esügg rég fölismert s mindig híven ápolt eszményein. Kimondja tehát a gyűlés, hogy dr. Török József iránti kartársi érzelmeinek, tiszteletének, elismerésének s meleg jókívánatainak, doctorrá avatása ötvenedik évfordulóján jegyzőkönyvi kifejezést ad, s a jegyzőkönyvnek márcz. 17-én leendő átnyujtásával a három szak igazgatóját bízza meg; az orvos gyógyszerész-egyesület ünnepléséhez örömmel csatlakozik s az egyesület rendkívüli közgyűlésén tanárkarunk méltó képviselétéről gondoskodni fog“. — E jegyzőkönyvben említett ünnepély f. hó 15-én d. u. 5 óra után igen szépen folyt le a városháza nagytanács-termében, előkelő nagy társaság jelenlétében. Az ünnepélyt Dr. Varga Géza egyleti elnök nyitotta meg, néhány szép szóval kifejtvén az összejövetel célját, melynek végén küldöttséget nevezett ki az ünneplést meghívására, kikkel Dr. Török József megérkezvén, Dr. Popper Alajos, egyleti díszelnök üdvözölte őt hosszabb beszédben, melyben meleg hangon rajzolta a jubiléus tudós munkában és küzdelemben töltött közhasznú életét. Dr. Török József írásbeli válaszát — mert ő a nyilvános beszéléshez nincs szokva — Dr. Varga Géza olvasta fel. Ezután Simonffy Imre polgármester, egyh. és főisk. főgondnok a városi hatóság, az egyház és az iskola nevében üdvözölte szívélyes hangon a jubiléus atnyujtván neki a budapesti egyetem üdvözölő levelét és jubiléus tudori oklevelét. A polgármester úr megbízásából Csiky L. theol. tanár felolvasta aztán az ünnepléshez az egyházkerületünk két elnöke, az akadémia III. osztálya, a jubiléus tanár most Budapesten, az ev. ref. zsinaton egybegyűlt volt tanítványai részéről küldött üdvözölő leveleket s a debreczeni főisk. tanárkar fentebb közölt jegyzőkönyvét. Miután még az elnök indítványára a

jubiléus orvostudor az egyesület tiszteletbeli tagjává választatott, a szépen sikerült gyűlés feloszlott. Estve a Bika egy külön termében közvacsora volt, melyen hogy az ünneplésre számos felköszöntő mondatott, azt említenünk is fölöleges. Budapestről Papp Károly lelkész és néhai Török Pál dunamelléki püspök Lajos fia, tehát a jubiléus unokaöccse jöttek le az ünneplésre. — Mi is szívesen csatoljuk az elhangzott jó kívánatokhoz a magunkét, s Istentől erőt, egészséget kívánunk a mi Nestorunknak, főiskolánk érdemes — legrégebb tanárának.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság igazgató választmánya a f. évi márcz. hó 25-én d. u. 5 órakor Budapesten, az ev. ref. főgymnasium (Lónyai-utca) dísztermében gyűlést tart, melyre az igazgató választmány tagjait ezennel tisztelettel meghívja Budapest, 1892. márcz. 14. az elnökség. Tárgy. Jelentések. A választmányi tagok egy harmadának kisorsolása. Indítványok. A közgyűlés pedig másnap, folyó hó 26-án leendő. A „Prot. E. és Isk. Lap“ után, mint igen szomorú és egyházunk illetékes tagjai által erősen megszüveleendő dolgot jelezzük, hogy a Pr. Irod. Társaság anyagi helyzete, mely a pénztárnok számadásából a pénzügyi bizottság elé tárult, nem valami kedvező. A Társaság 1891. évi bevétele volt 8815 frt 87 kr, kiadása pedig 7284 frt 43 kr, így a pénztármaradék 1892-re 1531 frt 44 kr. Megdöbbenő és elszomorító a pénztárnok ama jelentése, hogy a tagsági díjakból mult év folyamán összesen 3312 frt 10 krral kevesebb folyt be, mint a mennyi a költségvetésben előirányoztatott s ennek folytán a mult évi költségvetés által előirányzott kiadásokból 2038 frt 70 krnyi számla esik a folyó évi költségvetés terhére. A tagok száma ugyan szaporodott, mert 1890-ben a tagok száma 1022 volt, most pedig 1139; de ha a tagsági díjak befizetését a tagok oly mérvben hanyagolják el, mint a mult év folyamán, nagyon féltő, hogy e jól indult Társaságunk is innen-onnan ama szomorú emlékü alkotásaink közé fog tartozni, a melyeket egy pillanatnyi fellángolás megteremtett, de aztán a kitarítás és érdeklődés hiánya lassanként tönkre tett. Távoztassa el ezt prot. közönségünk és ne engedje tengődni ezt a Társaságot, mely egyetemesebb szellemi érdekeit hordja szíven! A választmány és közgyűlés elé terjesztendő költségelirányzat a f. évre 9839 frt 51 krnyi bevételt és 7958 frt 58 krnyi kiadást praeliminál. A Társaságnak 1891. decz. 31-én volt 44,300 frt 62 krnyi vagyona részint 5%-os magyar papíráradék kötvényekben, részint pártfogói és alapító tagsági kötelezvényekben, takarékpénztári könyvekben és a készpénz pénztármaradéokban.

Hajdúvármegye és Debreczen sz. kir. város kir. tanfelügyelője, Eötvös Károly Lajos, elfoglalván köztünk állását, a következő körlevelet bocsátotta ki. „Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága f. é. jan. hó 15-én 857. sz. a. kelt magas rendelettel e tankerület állami felügyeletét reám ruhásván, midőn új állomásomnak elfoglalásáról (Czimet) értesíteni szerencsém van, magamat és tankerületünk népoktatásügyét buzgón támogató szívességébe ajánlom; viszont szolgálatkészségemmel bármely iskolai ügyben mindenkor rendelkezésére állani ígérekem, — meg lévén a felől győződve, hogy a vallás-erkölcsös és hazafias népnevelés, nemzeti művelődésünk ez alapvetője összes tényezőinek, az egyházi, iskolai és közigazgatási hatóságoknak s tisztviselőknak kölcsönös bizalma és vállvetett munkássága képes csupán biztosítani az óhajtott sikert. A min. „Utasítás“ a kir. tanfelügyelő

kötelességévé teszi annak jelzését, hogy a törvény és útasítások általános rendelkezései mellett mily intézkedések fogantatását tartja kiválóan szem előtt, és iskolavizsgálásai alkalmával a nevelés-oktatást mily irányelvek alapján bírálja meg. A mindennapos és ismétlő tanköteleseknek télen-nyáron egyaránt pontos iskoláztatására utalok, mint a tanítás sikerét első sorban biztosító intézkedésre: a népokt. törvény 4. §-ának alkalmazását éberem fogom ellenőrizni. Az alapnevelés jó intézeteit, a kisededővő intézeteket, a kisedeknek állandó és nyári menedékházait kiváló gondozásba ajánlom, fejlesztésüket magam is minden törvényadta eszközzel munkálni fogom, részint kisedeink testi és erkölcsi megóvása, részint az elemi nevelés-oktatásnak jó módszerrel és előkészítő szoktatással megkönnyítése érdekében. Épen ez utóbbi szempontból iskolalátogatásaimnál a vizsgálat főszűlyát a módszer felügyelésére fektetem. Elismeréssel fogadom ugyan a jó eredményt, bármely tanításmóddal érte az iskola el; de általánosságban irányadónak, megközelítendő czélpontnak az induktív foglalkoztató nevelés-oktatásmódot tekintem, s erre vonatkoztatással fogom a tanítást megítélni. Hivatalos helyiségem ideiglenesen folyó évi május 1-ig a Kis-Csapó-utczában 374. sz. alatt van, azontúl pedig állandóan ugyanez utczában 387. sz. alatt lesz. Hivatalos órák: hétköznap d. e. 8—12, d. u. 2—5; vasárnap pedig d. e. 8—10-ig. Debreczen, 1892. márczius 8. Eötvös Károly Lajos, kir. tanfelügyelő.

Püspök-Ladány. Az itt megürült lelkészi állomásra kijelöltetett, mint 10-ik számunkban jeleztük, Dr. Márk Ferencz nagy-harsányi lelkész is. O azonban, mint az illető egyházközség presbyteriumának megírta s velünk is köz tudomásra hozatal végett tudatta, e jelöltségtől visszalépett.

Számadás a Magyar Prot. Irodalmi Társaság részére hozzánk bejött pénzekről. Nagy Elek kis-paládi lelkész úr hozzánk küldte be mult 1891. évi Irod. társasági tagsági díját, 6 frtot. Bejött az Irod. Társaság javára újabban hozzánk 48 frt 15 kr, s a két ízben Budapestre már felküldött 657 frt 69 krral együtt 705 frt 84 kr. — Közöljük e mellett a H.-M.-Vásárhelyről vett következő tudósítást: „A Magyar Prot. Irod. Társaságba néh. Révész Bálint püspök felhívására beléptek Hód-Mező-Vásárhelyen: 1. Szabó Mihály ügyvéd, a h.-m.-vásárhelyi ref. egyház főgondnoka, alapító tag 100 frttal. 2. Vékony József földművelő, rendes tag évi 6 frttal. 3. id. Elek János földművelő egyszermindenkorra 5 frttal. 4. Kis Kenéz Péter földművelő egyszermindenkorra 2 frttal. E két utóbbi adomány a népies iratokra szól. Mindezen összegek egyenesen B.-Pesten a Társaság titkáránál fizettetek be. Közli H.-M.-Vásárhely, 1892. febr. Szeremlei Sámuel, lelkész“.

Helyreigazítás. Sárospatakiól, Rác Kálmán theol. segéd-tanár úrtól közelebb egy magánlevelet kaptunk, 10-ik számunkban ismertetett műve érdekében. A levélben írott dolgok nem voltak ugyan nyilvánosság elé szánva, de mi közölni óhajtuk azokat, mert nem szeretnők, hogy a munkás ifjú szerző elfogultsággal vádolná lapunk szerkesztőjét. A levél nyilvánosság elé való részei ezek: „Beesés lapja 10. számában kegyeskedik Szerkesztő úr felemlíteni szerény művemet is, melynek tartalmát nagy vonásokban vázolva, „ajánlás“-ára méltatja... Engedje meg azonban, ha két megjegyzését helyreigazítom. „E dolgozat részletenként a Sárospataki Lapokban jelent meg“, mondja az ismertető. Ez nem így van, hanem az az igazság, hogy — a mint művem 68. lapján mondom — „nagyobb részt a Sp. L.-ban jelent meg“. A belső czímlap már ki volt nyomva, mikor úgy kellett intézkednem, hogy nem közölhettem Lapunkban az egészet. Az ott olvasható „Külön lenyomat“ stb. tehát hibás, a mint részint a „Zárszó“-ból, részint Lapunkkal egybevetés után bárki meggyőződhetik róla,

s azt hiszem, a b. Lapja részére juttatott példányban is kihúztam a czímlapnak helytelenné vált részét. A másik megjegyzésem erre a passzusra vonatkozik: „Köszönetet mond a szerző Radácsi Györgynek, ki őt e dolgozat megírása közben támogatta“. Ismerte ő félreértette Zárszót, a hol csak theol. koromban velem, mint tanítványával közölt nyelvészeti útmutatásait köszönöm R. tanár úrnak, de ez nem azt teszi, hogy e művem megírásában támogató. Ugy hiszem, Szerkesztő úr, mint régi tanár, méltányolja tanítványi hála olyatén kifejezését, és mint író előtt, teljesen világosan áll előtte az a különbség is, mely egy irodalmi műben való közreműködés között és a tanítás között van. Amaz esőkenti, emennek elismerése csak emelheti valamely mű szerzőjének értékét. Amabban az esetben pávatollakkal dícsékvőnek tűnök fel az olvasó előtt. Sárospatak, 1892. márcz. 10. Rác Kálmán, theol. segéd-tanár“.

Néhai Révész Bálint ez évben kiadandó művei megrendelésére előjegyeztette magát nálunk 2. Kósa Daniél olcsva-pátii ev. ref. lelkész úr (Szatmármegye, u. p. Nagy-Dobos).

Lapunk mellékleteként küldjük e számunkkal a „Zsinati Értesítő“ 3-ik számát.

Szerk. posta. Mult számunkban volt két czikk, melyekre némi megjegyzéseket óhajtottunk tenni, s teszszük azokat most. A mi nevezetesen a második vezérezikket illeti, arra óhajtuk megjegyezni, hogy szerintünk az Irodalmi Társaságnak semmiesetre sem lehet feladata az, hogy a cikkben nevezett egyházi lapokat magáévá tegye. Hiszen e lapok többé-kevésbé azon egyházkerület érdekeit képviselik, a melynek körében megjelennek, s bizton hiszem, hogy épen ezen korban, mikor sokan annyira félnek a centralisatiótól, igen sok lelkészünk fölemelné tiltakozó szavát az ellen, hogy egyházi lapjainkat mint központról Budapestről sugalmazzák. Nézetem szerint több így az élet, nagyobb a munkakedv, de meg az Irodalmi Társaságtól is tökéletesen elég, ha mostani kiadványai mellé odaveheti még a népies vallásos-erkölcsi iratok kiadását is. Az meg aztán pusztá álm, hogy a budapesti egyházi lap egyesüljön a sárospatakiával, vagy a debreczeni a pápaival. Ugyan melyikünk volna hajlandó arra, hogy a másik kedvéért föladja a maga lapját? A „Prot. Egyh. és Isk. Lap“-ra vonatkozó javaslatra nem óhajtok megjegyzést tenni, de azt mégis megemlítem, hogy e lap szerkesztője csak nem régiben mondhatta el a világnak, hogy előfizetőinek száma emelkedik, s így ő tiltakozni fog azon állítás ellen, mintha olvasóinak száma cikkünk szerint fogyana. A mit azonban e cikk első része 10-ik számunkban mondott, hogy az Irodalmi Társaság vegye át Garzó Gyula bibliamagyarázatos vállalatát, az nagyon szép és megszívlelendő eszme, bár tudomásom szerint annak is nagyon sok akadály állana útjában. A mi pedig Csia Kálmán ifjú tanítványunk cikkét illeti, ez a jól megírt és okos cikk nagyon erős állást foglal el a reverenda ellen. Hát mi sem hiszszük azt, hogy kellő benső élet nélkül valódi lelkészekké tenne az bennünket, s ha behoznák is, nem véljük, hogy azt a köznapi életben is hordani kellene, de azt aztán hiszszük és valljuk, hogy egy szigorúan elrendelt lelkészi egyenruha az istenitiszteleteknél, vagy bármely más ünnepélyes alkalmakkor nagyban emelné lelkészi statusunkat, s nagyobb súlyt, több tekintélyt kölcsönözne föllépteinknek. — K. E. Jármi. Mi politikai dolgok közlésével nem foglalkozhatunk s nem is szeretünk foglalkozni. Boesánat hát, ha a beküldött hírt nem közöljük.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **CSIKY LAJOS.**